पैतृक सम्पत्तिमा महिलाहरूको अधिकार र यसको सामाजिक प्रभाव
(कास्की जिल्ला पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ६ को
एक समाजशास्त्रीय अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा समाजशास्त्र तथा ग्रामणि विकास
विभाग अन्तर्गत समाज शास्त्र विषयको स्नातकोत्तर उपाधिकाको आंशिक
आवश्यकता परिपूर्तिका निमित्त प्रस्तुत गरिएको

शोधपत्र

शोधकर्ता
रेखा आले
क्याम्पस रोल नं. ३९/०६९
परीक्षा रोल नं. ४८०३६८
त्रि.वि. दर्ता नं. ९-२-४८-२८३१-२००८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय समाज शास्त्र तथा ग्रामीण विकास विभाग
पृथ्वीनारायण क्याम्पस
पोखरा, नेपाल

२०७६

TRIBHUVAN UNIVERSITY
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
Prithvi Narayan Campus
पृथ्वीनारायण क्याम्पस
(A QAA Certified Institution, Accredited by UGC, Nepal)

प.सं. :
च.नं. :

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर उपाधिको आंशिक आवश्यकता पूर्तिका लागि मेरो निरीक्षण र सुपरिवेक्षणमा रही यस पृथ्वी नारायण क्याम्पस पोखराकी छात्रा सुश्री रेखा आलेले **"पैतृक सम्पत्तिमा महिलाहरूको अधिकार र यसको सामाजिक प्रभाव (कास्की जिल्ला पोखरामहानगरपालिका वडा नं. ६ को एक समाजशास्त्रीय अध्ययन)"** विषयमा यो शोधपत्र तयार पार्नु भएको हो । म उहाँको कार्यप्रति सन्तुष्ट भएकोले यस शोधपत्रको अन्तिम मूल्याङ्कनको लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

शुक्रराज अधिकारी
(शोध निर्देशक)
मिति : २०७६/..../....

Mailing Address: Bagar, Pokhara, Nepal बगर, पोखरा, नेपाल
Phone: +977-61-526837, 540222 **Email:** info@pncampus.edu.np **URL:** www.pncampus.edu.np

TRIBHUVAN UNIVERSITY
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
Prithvi Narayan Campus
पृथ्वीनारायण क्याम्पस
(A QAA Certified Institution, Accredited by UGC, Nepal)

प.सं. :
च.नं. :

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा समाजशास्त्र संकायअन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिका लागि यस पृथ्वीनारायण क्याम्पस पोखराकी छात्रा सुश्री रेखा आलेले तयार पार्नुभएको **"पैतृक सम्पत्तिमा महिलाहरूको अधिकार र यसको सामाजिक प्रभाव (कास्की जिल्ला पोखरामहानगरपालिका वडा नं. ६ को एक समाजशास्त्रीय अध्ययन)"** विषयक शोधपत्र स्नातकोत्तर उपाधिको लागि उचित ठहरिएकोले स्वीकृत प्रदान गरिएको छ ।

मुल्याङ्कन समिति

....

शुक्रराज अधिकारी

शोध निर्देशक

समाजशास्त्र तथा ग्रामिण विकास विभाग

....

मुकुन्द लम्साल

बाह्य परीक्षक

....

विभागिय प्रमुख

प्रा.डा. विश्व कल्याण पराजुली

समाजशास्त्र तथा ग्रामिण विकास विभाग

मिति :-

Mailing Address: Bagar, Pokhara, Nepal बगर, पोखरा, नेपाल
Phone: +977-61-526837, 540222 **Email:** info@pncampus.edu.np **URL:** www.pncampus.edu.np

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर उपाधिको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि तयार पारिएको हो । यस शोधपत्र तयार गर्ने सिलसिलामा आफ्नो बहुमुल्य समय दिई आ-आफ्नो क्षेत्रबाट सहयोग, सल्लाह तथा निर्देशन दिनुहुने सम्पूर्ण महानुभाव प्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यो शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा व्यस्त समयका बाबजुद पनि प्रत्येक पाईलामा निरन्तर रूपमा सहयोग सल्लाह तथा अमुल्य सुझाव दिनुहुने आदरणीय गुरु शुक्रराज अधिकारीज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञा ज्ञापन गर्न चाहान्छु । प्रस्तुत शोधपत्र तयारको सिलसिलामा तथ्याङ्क सङ्कलन कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ६ का सम्पुर्ण व्यक्तिहरू लगायत अध्ययनमा सहभागि सम्पुर्ण उत्तरदाता महानुभावहरूलाई पनि धन्यबाद प्रकट गर्न चाहान्छु । यो शोधपत्र कार्य सम्पन्न गर्न त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालय काठमाण्डौं र पृथ्वी नारायण क्याम्पसको पुस्तकालय तथा अन्य व्यक्ति र कार्यालय प्रति पनि सहयोगी सामाग्रीहरु उपलब्ध गराई सहयोग गर्नभएकामा धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहान्छु ।

यस शोधपत्र तयार पार्दासम्म आफ्नो महत्वपूर्ण समय सहयोग, सल्लाह, उर्जा र सुझाव दिएर सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण आदरणीय सर म्याडमहरू प्रति पनि कृतज्ञाता व्यक्त गर्न चाहान्छु । स्नातकोत्तर उपाधि प्राप्त गर्ने अन्तिम प्रक्रिया यस शोधपत्रको तयारीलाई मैले मेरो जीवनको अत्यन्तै महत्वपूर्ण सफलता मानेको छु । यो सफलतालाई अगाडि बढाउने कार्यमा मेरा आदरणीय दाजुहरू बिनोद आले र बिबेक आले प्रति धन्यवादि छु । त्यस्तै अध्ययनका विभिन्न कार्यमा सँगसँगै रहेर मलाई सहायता पुऱ्याउनुहुने आदरणीय दिदी यशोधा लामिछाने र पुष्पा के.सी. प्रति पनि ऋणी छु । त्यसै गरी शोध कार्यको प्राविधिक कार्य तथा पेज ले आउटमा सहयोग गर्नुहुने मित्र बाबु राजा प्रति पनि धन्यवादि छु । अन्त्यमा प्रस्तुत शोधपत्र समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग समक्ष पेश गर्दछु ।

....

रेखा आले

मिति : २०७६/ /

विषय सूचि

पृष्ठ नं.

सिफारिस पत्र ii

स्वीकृति पत्र iii

कृतज्ञताज्ञापन iv

विषय सूचि v

तालिका सूची viii

अध्याय एक : परिचय १-५

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि १

१.२ समस्याको कथन ३

१.३ अध्ययनको उद्देश्य ३

१.४ अध्ययनको औचित्य ३

१.५ अध्ययनको सीमा ४

अध्याय दुई : सन्दर्भ साहित्यको अध्ययन ६-२१

२.१ सैदान्तिक समिक्षा ६

२.१.१ महिलावादी सिद्धान्त ६

२.१.२ मार्क्सवादी महिलावाद ७

२.१.३ समाजवादी महिलावाद ८

२.२ पूर्वसाहित्यको स्थलगत समीक्षा १२

२.३ नीतिगत समीक्षा १६

२.४ अवधारणागत संरचना १८

अध्याय तीन : अनुसन्धान पद्धति २२-२५

३.१ अध्ययन क्षेत्र छनौटको औचित्य २२

३.२ अनुसन्धानको ढाँचा २२

३.३ तथ्याङ्क सङ्कलनका प्रकृति र स्रोत २३
३.३.१ प्राथमिक स्रोतहरू २३
३.३.२ द्धितीय स्रोतहरू २३
३.४ समग्रता र नमुना छनौट विधि २४
३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन विधि २४
३.५.१ द्धितीय स्रोतबाट लिइएका तथ्याङ्कहरू २५
३.६ तथ्याङ्कको प्रस्तुतीकरण र विश्लेषण २५

अध्याय चार : तथ्याङ्कको विश्लेषण तथा प्रस्तुतीकरण २६-३५
४.१ अध्ययन क्षेत्रको विवरण २६
४.२ उत्तरदाताको सामाजिक, जातिय, शैक्षिक, धार्मिक विशेषताहरू २७
४.२.१ जातजाति अनुसार विवरण २७
४.२.२ धर्म अनुसारको विवरण २८
४.२.३ उत्तरदाताहरूको पारिवारीक स्वरुप २९
४.२.४ उत्तरदाताको पेशा अनुसारको विवरण ३०
४.३ पैतृक सम्पत्तिमा महिलाको समान अधिकार दिने बारेमा उत्तरदाताहरुको धारणा ३२
४.३.१ सम्पत्तिमा समान अधिकार भएमा छोरा र छोरीलाई प्राथमिकता ३३
४.३.२ समान अधिकारले पार्ने सामाजिक प्रभाव ३४

अध्याय पाँच : पैतृक सम्पत्तिमा समान अधिकारले पारेको प्रभावहरु ३६-४४
५.१ पारिवारिक उन्नति ३६
५.२ पारिवारिक अवन्नति ३६
५.३ पारिवारिक निर्णयमा महिलाको प्रभाव ३६
५.४ बाबु छोरा बिचको सम्बन्ध ३७
५.५ दाजुभाइ दिदीबहिनी बिचको द्वन्द्व ३८
५.६ सम्पत्ति बेचविखनको समस्या ३८
५.७ आपसी रेखदेखको अवस्था ३९
५.८ सम्बन्धको विच्छेदको अवस्था ३९

५.९ बाबु आमा पाल्ने दायित्व ४०
५.१० स्वावलम्बनको अवस्था ४०
५.११ महिलामाथि हुने हिंसाको अवस्था ४१
५.१२ पैतृक सम्पत्तिमा समान अवसरले महिलाको आत्मसम्मानको अवस्था ४२
५.१३ सामाजिक तथा धार्मिक कार्यमा महिलाको सहभागिता ४२
५.१४ पैतृक सम्पत्तिमा अधिकारले सामाजिक कार्यमा महिलाको भूमिका ४३

अध्याय छ : सारांश र निष्कर्षहरू ४५-४७
६.१ सारांश ४५
६.२ निष्कर्ष ४६

व्यक्तिगत घटना अध्ययनहरू ४८
सन्दर्भ सामाग्री ६१
अन्तवार्ता अनुसूची ६३

तालिका सूची

तालिका नं. १ : उत्तरदाताहरुको जातजाति अनुसार विवरण २७
तालिका नं. २ : धर्म अनुसारको विवरण २८
तालिका नं. ३ : उत्तरदाताहरूको पारिवारीक स्वरुप ३०
तालिका नं. ४ : उत्तरदाताको पेशा अनुसारको विवरण ३१
तालिका नं. ५ : नेपालमा महिलालाई सम्पत्तिमा महिलाको समान अधिकार दिने बारेमा उत्तरदाताहरूको धारणा ३२
तालिका नं. ६ : छोरा वा छोरीलाई प्राथमिकता ३३
तालिका नं. ७ : सम्पत्तिको समान अधिकारले पार्ने सामाजिक प्रभाव ३४